

Psalmundervisning.

Några förslag och anvisningar.

Såväl i den 1919 utfärdade Undervisningsplan för rikets folkskolor som i de innevarande år fastställda undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk föreskrives *psalmläsning* och inlärande av *psalmverser* såsom ett moment i kristendomsundervisningen. Det är ju ingenting nytt, men både den nutida motviljan för kateketiskt lärostoff och det alltmer framträdande kravet på »illustration» och »källstudium» vid historisk undervisning måste göra psalmboken till en kanske mer än förr behövlig hjälpbok för kristendomskunskapen.

Det är en av reformationens älsklings tankar, att psalmen skall tjäna kyrkligt-pedagogiska syften, och ortodoxi och upplysning ha bägge drivit »katekismi lära», den förra i den kärnfulla, den senare ofta i den känslolösa *minnesversens* form. Romantiken förstod, att barnet liksom allmogen behövde näring för fantasien, och därför ha också de romantiska psalmdiktarna givit oss psalmer med åskådlig och bildrik framställningsform. Sådana konkreta och målade psalmverser, som Franzén och Hedborn, stundom ock Wallin skrivit, ägna sig väl för barnsinnets och bruka ju ock jämförelsevis lätt stanna i minnet. Genom upptagande av en del barnsånger bland »Nya Psalmer» 1921 har tillgången på lättlärd verser för barnens kristendomstimmar ökat. Det har kanske rentav uppstått en benägenhet att vid undervisningen föredraga det nya, religiöst tunnare godset framför det gedignare, gamla. Att t. ex. låta N. ps. 514—515 uttränga våra goda beprövade julpsalmer 55, 56, 60, 62, 63, vore dock ett tecken på otillbörlig eftergift för

psalmpedagogens framfart och ett främjande av den sämre smakriktningen i tiden. Högst av de tre *nya* julsångerna står 515, om man ser till textens beskaffenhet. Men ur lättfattlighetens synpunkt kan exempelvis »Det är en ros utsprungen» inte anses överträffa »Si, natten flyr» eller »Av himmels höjd oss kommet är». (Särskilt är ju 514: 2 ett vidunderligt prov på dålig bildlogik.)

Även om inte utanläsning av psalmer anses bära förekomma annat än i mycket begränsad utsträckning, finns det ju möjlighet att söka göra lärjungarna förtrogna med sådana psalmer, som tydligt och direkt sammanhånga med eller hännyfta på genomgångna bibliska berättelser. Det kan också ge goda stödjepunkter för »lärdomar». Så kan i samband med syndafallsberättelsen läsas 44: 1—3, med patriarkberättelserna 35 och 36, med Josefshistorien 230: 1, 2, 5 och 239; vid behandlingen av Moses och Josuas historia kan hänvisas till 1: 5, 143: 1, 210: 9—11 och 407: 6, varvid kan framhållas den symboliska roll en hel del personer och händelser ur Gamla Testamentet fått i kristendomens språkbruk och gudstjänstliv. De stora profetgestalterna ha beklagligtvis föga uppmärksammats i psalmdiktningen — det har sin förklaring i äldre tiders ensidiga intresse för de messianska förutsägelserna. Men som redan nämnts framskyntar ju Moses skepnad i Ingångspsalmen; Jesajas kallelsevision tecknas i »Esaias såg den Allraheligaste» (Sv. ps. 9) med livfull åskådlighet och högtidlighet, Mikas röst talar i 141: 9, 10 (Mik. 6: 6—8), men den rikaste stämningen av profetisk inspiration talar nog ur Franzéns adventpsalm

53 och Gerhardts botpsalm 389. (Omnämmande av profeterna och profetämbetet sker även i 51: 1, 57: 1 och 59: 3.) Då valda stycken ur Psaltaren läsas, bör man ej försumma att låta lärjungarna stifta bekantskap med de utomordentligt sköna omdiktningar, Wallin lämnat av t. ex. Psalt. 19 i sv. ps. 140, Psalt. 90 i sv. ps. 7, Psalt. 139 i sv. ps. 11 (och 12), detta desto hellre som dessa psalmer nära nog aldrig användas i gudstjänsten. — Vid genomgången av de nytestamentliga berättelserna ligger valet av lämpliga psalmer så nära till hands, att jag här kan avstå från detaljerade anvisningar. Dock må särskilt anbefallas Geijers och Franzéns psalmer om Jesu liv 72 och 127 och för Stefanus-berättelsen Franzéns 122 — en verkligt gripande martyrsång. Bland passionspsalmerna kan inte nog kraftigt erinras om den innerliga versen om Johannes 85: 5, som tecknar ett oförgätligt ynglingaideal.

För sammanfattning av kateketiskt stoff bjuder även psalmboken god hjälp, t. ex. till budorden 206, till första trosartikeln 250, 5: 2, 28, 31, 33, till andra artikeln 146, 46, 49: 4, 5, 89, 106, 118, 119, till tredje artikeln 136: 6—8, 138, 131, varjämte uppenbarelsen får sin goda belysning i 141. Ypperliga anvisningar på didaktiskt lämpliga psalmer förekomma i Kungl. Katekesnämndens och ärkebiskop Söderbloms kateketiska arbeten.

Vid genomgången av kyrkoåret och den allmänna gudstjänsten ges också många tillfällen att söka främja lärjungarnas psalmkännedom, bl. a. så att de få en viss överblick över psalmbokens uppställning och disposition.

*

*

*

När psalmboken skall begagnas som hjälpmedel för belysning av »kristendomens och den kristna kyrkans historia» (uttrycket inom citationstecken är den nya undervisningsplanens av i år), torde man göra väl i att ej blott söka efter psalmer, som höra till just den epok man håller på med att framställa, utan även taga vara på de tillfällen, som erbjuda sig, att visa upp, hur gamla kristna tankar, bruk och uttrycksätt leva kvar, ofta med starkt liv, även i våra dagars gudstjänst. Så kan det förtjäna framhållas, att den förhärskande stämning av hemlighetsfull förbindelse med Herren Kristus (*Kyrios Kristus*), som utmärkte urkristendomen och särskilt dess nattvardsfirning, ännu alltjämt möter oss i några flitigt brukade psalmer, t. ex. 52: 1—5 (jfr Uppenb. 3: 20, 22: 20), 118: 3, 204, 328 och 330 (jfr 1 Kor. 16: 22 — den urkristna bönen *Marana ta*) och isynnerhet i 150, vartill även den gamla Sanctushymnen i vår nattvardsritual har betydelsefulla motsvarigheter (»med salighet från höjden», »kommer... i Herrens namn»). Det innersta i kristendomen har alltid och överallt varit detsamma — det är en nyttig och uppbygglig lärdom. Likaså kan erinras om att aposteln Paulus' teckning av barnskapets förmåner i Rom. 8 återfinnes i 135: 5 och 213: 2, 3 — för att blott ta ett par mycket kända psalmverser som prov. Urkristendomens kampställning gentemot världens frestelser möter oss ännu i 210 och 211.

Med direkt från Gamla kyrkans tid härstammande hymner få vi göra bekantskap i 58 och 492, Ambrosius' och Prudentius' hymner, som även belysa fornkristna älsklingstankar: jungfrufödelsen och den lekamliga uppståndelsen. *Te Deum* i sin nya (gamla) gestalt 505 skänker också ett mäktigt intryck av »den allmän-

neliga kyrkans» begynnelse och »de heligas gemenskap», men 263: 1, 2, som går tillbaka på Luthers omdiktning av samma lovsång, är kanske för ungdom tillgängligare. Vill man ge ett fylligare och historiskt trognare intryck av gammalkristen poesi finnas ju goda hjälpmedel i Johan Bergmans skönhetsstrålande »Fornkristna hymner» och A. E. Friedlanders översättningar i »Den kyrkliga diktningen» I.

Någon gång händer det, att en psalm ger ett mycket träffande uttryck åt en viss bestämd människotyps religiösa erfarenhet. Efter genomgång av Augustinus' biografi kan man med fördel läsa Johann Schefflers psalm 220 som en god sammanfattning. Det brinnande hjärtat hos »tårarnas son» talar genom denna psalm — det är väl också rentav ett återljud ur *Confessiones* i v. 2 och 5, liksom hans liv före omvändelsen tecknas i v. 3. (Jämför v. 2 och aftonbönen på tisdagen i första veckan i vår psalmboks bönbok!).

För den tidiga medeltidens kristendom anses 106 vara karakteristisk, Venantius Fortunatus' marschvisa på trokaisk tetrameter för Kristi stridsmän — om hjältekonungens död och seger. (Jämförelse erbjuder sig med Luthers förklaring till andra trosartikeln). Vill man se en tolkning, som närmare följer originalet, finns det flere sådana, bl. a. av J. Bergman »Ur medeltidens poesi» (1899) och av J. A. Eklund, »Psalm och sång» (1910). Vill man ha en god inledning till en framställning av Anselms försoningslära eller »Den medeltida religiositeten», kan man knappt önska sig en bättre än den i Eklunds nyssnämnda samling upptagna irländska bothymnen: »Jag är ej värd mot himlens stjärnehär» (*Ad cæli clara*), men vår svenska psalmboks tolkning av *Me-*

dia vita: »Vi på jorden leva här» (26) ger också ett djupt intryck av syndkänslans övermäktiga allvar. Längre fram målas förskräckelsen inför domen av Thomas a Celano i *Dies iræ*, sv. ps. 664, men där visas också, att medeltidskyrkan bevarat det rena evangeliet, så att Luther kunde återfinna det och ge det den plats och tonvikt, det borde ha (v. 8—13). Den bernhardinska mystiken möter oss med bleknad glöd i 157, men varken denna hymn eller de berömda kväderna till Jesu huvud och lemmar anses numera vara författade av Bernhard av Clairvaux. Under sv. ps. 520 borde stå: Arnulf av Löwen (belgisk abbot, d. 1250). Hans hymn till Jesu fötter (*Ad pedes*) har Eklund förträffligt försvenskat i »Psalm och Sång». Bevislig historisk anknytning till medeltida passionsmystik ha psalmer som 77 och 226 (Anselm och Tauler). Bernhards brudmystik lever kvar i 98 och 487, ehuru ingendera har något direkt samband med *Doctor mellifluus*. Lidandesmystiken framträder i sin mest karakteristiska form i Jacopone da Todi's *Stabat mater dolorosa*, översatt av J. Bergman. Ur medeltidens poesi. (Andra nyare tolkningar avse att göra hymnen kyrkligt användbar och äro därför missvisande ur historisk synpunkt). Kärleken till plågor och lidanden och tron på lidandets förtjänstfullhet i och för sig ser man i denna dikt utveckla hela sin medeltida katolska styrka.

Det centrala i den katolska kyrkans fromhet är ju *mässandakten* kring den i sakramentet lekamligen närvarande Kristus, en egenartad materialiserad form för urkristendomens tro på och erfarenhet av den förhäriligade Frälsarens verkliga närvaro i nattvarden. Vill man, såsom undertecknad på senare år funnit lämpligt, försöka ge sina lär-

jungar en aning om mässandaktens innerlighet, kan man uppläsa för dem den rätt goda tolkning av Thomas ab Aquino's *Adoro te devote*, som förekommer i den svensk-katolska bönboken »Oremus» (Stockholm 1909): »Dig, dolda gudom, tillber jag i ödmjukhet . . .»

O Jesu, som förtäckt jag nu får skåda här,
när fylls mitt hjärtas längtan? — När, o
Herre, när
skall jag med salig fröjd uti din Faders
hus
få skåda dig med fröjd uti förklarad ljus?

En annan, i vår psalmbok befintlig medeltida nattvardpsalm är 265. Även Johan Hus' hymn (152) bör observeras.

För reformationstidens, ortodoxiens och pietismens psalmdiktning och dess behandling i undervisningen tillåter jag mig hänvisa till J. A.

Eklund, »Vår kyrkopsalm», E. N. Söderberg, »Den kristna psalmen», min lilla skrift »Den svenska psalmboken» (4 uppl., 1922) samt ett snart utkommande texthäfte »Svensk psalmdiktning i urval» med ordförklaringar och anmärkningar av under-tecknad (Gleerups förlag). Där meddelas även anvisningar för genomgång av några typiska nya psalmer i 1819 års psalmbok, varför jag anser mig kunna avstå från vidare ordande om vår psalmbok som kyrkohistoriskt illustrationsmaterial.

Det bör endast till sist erinras om den nytta, vi kunna ha av våra olika kyrkliga och frikyrkliga sångsamlingar som hjälpmedel i kyrkohistorisk undervisning. Så är t. ex. den nya upplagan av »Kyrklig Sång» ganska rik på diktprov ur olika religiösa samfunds och riktningarnas förråd av gudstjänstsånger. Författareförteckningen i bokens slut upplyser om sångförfattarnas andliga hemort.

Emil Liedgren.

Franska evangeliska sånger i svensk översättning.

III.

Frédéric Chavannes.

Tu m'as aimé, Seigneur.

1.

Du, Herre, har mig älskat, förrän världen
Som är ditt verk, av ljuset upplyst var,
Och förrän dagens stjärna, som är härden
För livet i naturen, börjat färden,
Min Gud, du städs mig älskat har (bis).

Min Gud, du älskat mig, då för din ära
På korset Jesus Kristus offrad var;
Då för att evig frälsning mig beskära
Din ende son min skuld har velat bära,
Min Gud, du städs mig älskat har (bis).

Min Gud, du älskat mig, när Anden tände
Sin eld hos mig, då kallt mitt hjärta var,